

Bölüm 15

TÜRKİYE’DE MEKANSAL PLANLAMA SÜRECİ VE ULAŞIM PLANLAMASI

Nermin Merve YALÇINKAYA¹, Nuriye PEKER SAY²

Giriş

Bütüncül planlama yaklaşımı, diğer bir ifadeyle planların kademeli birlikteliği, planlama kavramının temel ilkelerinden biridir (Uzun, 2016; Ersoy, 2006; Aslan, 2010; Reimer, Getimis&Blotevogel, 2014). Normlar hiyerarşisinde yer alan hukuki aşamalara benzer bir sıra düzen, planlama sistemi içerisinde de mevcuttur. Bu sıra düzen ülkelerdeki planlama sistemi ve bu sisteme yönelik farklı yaklaşımlar, ülkelerin fiziki ve sosyo-ekonomik yapısı ile idari yapılanmasına bağlı olarak farklılık göstermektedir (Blotevogel& Ark., 2014; Erkut & Sezgin, 2014; Nadin&Stead, 2014).

Ülkelerin sosyo-ekonomik ve fiziki planlardan oluşan planlama sistemi içerisinde, ölçek ve mekan kavramına göre değişkenlik gösteren fiziki planların dikey olarak kademelendirildiği ve bu planların bir çok ülkede ana plan türü olduğu ifade edilebilir. Kentleşme ve kent planlamadaki gelişmeler, planlamada bütüncül yaklaşımın sadece ölçek konusuna bağlı olarak dikey ağlardan oluşan hiyerarşik bir yapıyla ifade edilemeyeceği sonucunu ortaya koymuştur. Kapsam ve mekan kavramlarına göre değişiklik gösteren özel amaçlı fiziki planların yatay ağlarla mevcut hiyerarşik sistem ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Özellikle ulaşım, turizm, konut ve koruma gibi sektörlere ait özel amaçlı fiziki planların, hatta kentlerdeki teknik ve yeşil altyapı hizmetlerinin de, planlama sistemi içerisinde yasal ve kurumsal sorumluluk düzeyinde yer alması önemlidir.

Diğer alan kullanımlarına erişim imkanı sağlaması ve yaşam kalitesini doğrudan etkileyen dinamik işlevselliği nedeniyle, ulaşım, mekansal alan kullanımları arasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Şekil 1’de de görüldüğü gibi, ulaşım ile ilgili faaliyetler ve kentsel planlamanın diğer parametreleri arasındayolun bir ilişki ağı mevcuttur. Farklı plan kademeleri ile gelişimi desteklenen bir ulaşım planlaması, farklı hiyerarşik basamaklardaki mekânsal planların uygulanmasındaki başarının da artmasını sağlayacaktır.

Ulaşım planlamasındaki yetersizliğin en net gözlenebildiği alanlar olarak kentlerdeki ulaşım yapısı değerlendirildiğinde; çoğu zaman çözümün politikalardan planlara uzanan bir hiyerarşik planlama sürecindeki değişim ile sağlanabileceği sonucuna varılmaktadır.

¹Araş. Gör., Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, nbaykan@cu.edu.tr

²Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, nursay@cu.edu.tr

Sonuç

Mevcut planlama sisteminde planlama yetkisine sahip kurumlar arasında ve izlenen planlama sürecinde dikey ve yatay işlevsel bütünlüğün ve tutarlılığın olmaması, Türkiye’de ulaşım planlaması ile ilgili ifade edilen en temel konulardan biridir (Aslan, 2010). Benzer değerlendirme, Özkan (2012) tarafından da ifade edildiği gibi; planların kademeli birlikteliği ilkesi sınırlarında, planların bir bütün olarak işlerlik kazanmasını sağlayacak yönetim sistemleri oluşturulmalıdır. Ancak aynı zamanda, kurumların güçler ayrılığı ve üstünlüğüne dayanan dikey ağlar yerine, yatayda iş birliği sağlayan yönetim ve karar alma yapıları kurması gözetilmelidir.

Ulaşım, hem mekansal planlamalarda en temel alan kullanım tiplerinden biri olması, hem de peyzaj üzerindeki etkileşiminin fazla olması nedeniyle özel amaçlı planlama gerektiren sektörlerin başında gelmektedir. Planlamada bütüncül yaklaşım ilkesinin, ulaşım planlaması kapsamında ülkesel ölçekten yerel ölçeğe kadar, ya da farklı bir ifadeyle, ülkesel ulaşım politikalarından yerel trafik ağlarına kadar kademeli bir süreçle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de ulusal kalkınma politikalarında makro düzeyde ulaşım politikalarının çerçevesi belirlenmektedir. Ancak, bu makro kararların uygulamaya aktarılmasında yasal ve kurumsal organizasyonların sağlanması ve de var olanların güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, diğer mekansal kullanımlara yönelik plan kararlarıyla çelişkili olmaması için, mevcut mekansal planlarla da ilişkilendirilmesi oldukça önemli bir konudur. Bu temel gerekçelerden yola çıkılarak, Türkiye’de Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde belirtilen ulaşım ana planı, yönetmeliğin getirdiği en temel yeniliklerden biri olarak değerlendirilebilir. Ulaşım ana planlarının etkinliğini objektif olarak değerlendirmek, yeterli uygulama gerçekleştirilmemesi nedeniyle henüz pek mümkün değildir. Bu planların kent planlarıyla ilişkilendirilmesi durumunda, özellikle kentsel alanlardaki sorunların çözümünde önemli katkılar sağlanması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Aslan, Ö. (2010). Türkiye’de Mekansal Planlama Kademelenmesinde Ölçek Sorunu: Sivas Örneği. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Badiani, B. (2009). The Perspective of Urban Management in EU Documents and in Italian Experience. Urban Containment: The Italian Approach in the European Perspective. Milano: Maggioli S.p.A.
- Baykan, N.M. (2014). Farklı Ulaşım Seçeneklerinin Sakin Şehir (Cittaslow) Ölçütleri Kapsamında Değerlendirilmesi: Seferihisar-Sığacık Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Blotevogel, H., Rainer, D. & Münter, A. (2014). Spatial Planning in Germany: Institutional Inertia and New Challenges. In Spatial Planning Systems and Practices in Europe (83-105). NY: Routledge.
- Coşkun, A.A., Velioğlu, N., Türker, Ö. (2011). Çevresel Değerlendirme Üzerine Hukuki Bir Analiz. Doç. Dr. Nuriye Peker SAY (Ed.), Stratejik Çevresel Değerlendirme ve Planlama içinde (125-141). Ankara: TM-MOB Peyzaj Mimarları Odası Yayınları.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2018). Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü. (06/09/2018 tarihinde <https://mpgm.csb.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır).
- Erkut, G. & Sezgin, E. (2014). Spatial and Strategic Planning in Turkey: Institutional Change and New Challenges. In Spatial Planning Systems and Practices in Europe (236-251). NY: Routledge.
- Ersoy, M. (2006). İmar Mevzuatımızda Planlama Kademeleri ve Üst Ölçek Planlama Sorunu. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 7-8 Eylül 2006, Bildiriler Kitabı içinde (215-231). Ankara: TEPAV, ODTÜ.

Kentleşme Şurası (2009). Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara.

Ortak Geleceğimiz Raporu (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. (06/09/2018 tarihinde <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

Özkan, H.A. (2012). Planlama Sistemlerinde Esneklik Kavramı: Türkiye Üzerine Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Reimer, M., Getimis, P. & Blotevogel, H. (2014). Spatial Planning Systems And Practices in Europe: A Comparative Perspective. In Spatial planning systems and practices in Europe (21-40). NY: Routledge.

Nadin V. & Stead, D. (2014). Spatial Planning in United Kingdom, 1990-2013. In Spatial Planning Systems and Practices in Europe (189-207). NY: Routledge.

Say, N., Yücel, M. & Erginkaya, C. (2010). Türkiye'de İmar Planlarında Uygulanabilecek Bir Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) Modelinin Geliştirilmesi: Adana Kenti Örneği, Proje No: 107Y147.

Say, N., Yücel, M., Türel, H.S. & Güney, M.E. (2013). İzmir-Seferihisar'da Sakin Şehir (Cittaslow) Kısıtlarına Uygun Alan Kullanım Önerilerinin Geliştirilmesi ve Bu Kapsamda Farklı Ulaşım Seçeneklerinin Değerlendirilmesi. TÜBİTAK Proje No: 112Y010.

Ulaştırma Ana Planı Sonuç Raporu (2005). Ulaştırma ve Ulaşım Araçları UYG-AR Merkezi.

Uzun, O., Dilek, F., Çetinkaya, G., Erduran, F. & Açıksöz, S. (2010). Konya İli, Bozkır-Seydişehir-Ahırılı-Yalıhöyük İlçeleri ve Suğla Gölü Mevkii Peyzaj Yönetimi, Koruma ve Planlama Projesi. TC Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Doğa Koruma Dairesi Başkanlığı. Ankara.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996). Devlet Planlama Teşkilatı.

Yücel, M., Say, N. & Çolaklıoğlu, D. (2013). Ülkemizde Değişen Planlama Süreci Kapsamında Peyzaj Planlarının Yeri Ve Önemi. Peyzaj Mimarlığı 5. Kongresi, 14-17 Kasım 2013, Adana.

Yücel, M. & Çolaklıoğlu, D. (2016). Ülkemizdeki Planlama Sürecinde Peyzaj Planlarının Yeri. Peyzaj Mimarlığı 6. Kongresi, 08-11 Aralık 2016, Antalya.